

el își înzestrează personajele-pivot cu capacitatea de a „oculariza” nu numai ceea ce se vede oricum, ci și ceea ce derivă din ceea ce se vede. De fapt, Sever reia lecția spectrelor lui Strindberg, dar într-o viziune adinc răționalistă a lumii, în care „fantomemele” reprezintă ipostazele gândite ale unor procese existențiale. În *Menajera*, profesorul Ion Aureliu Rebedea denunță Siguranței antonesciene o studentă comunistă, care, cerându-i găzduire, îi amenință liniștea muncii sale științifice. Dar, după execuția ei capitală, studenta Gabi reapare în apartamentul delatorului, și nu o singură dată. Spre deosebire de reînvierile concrete din dramele lui D. R. Popescu, la Al. Sever morții revin ca plămuiți onirice. Gabi (din *Menajera*), departe de a se transforma într-o stafie justițiară, provoacă — prin fermecătoarea ei prezență de după moarte, dialogând „firesc” și cordial — autocondamnarea lui Rebedea, care se sinucide pentru a-și recăpăta demnitatea. În acest fel, actul egotist al profesorului este împins, prin fantasticele apariții ale victimei sale, spre consecința lui logică. Tiparul relatării realiste este frânt, pentru a fi reintegrat în plan ideatic. Într-o altă piesă a lui Alexandru Sever (*Comedia nebunilor* sau *Ingerul bătrîn*), mediul acțiunii — un lagăr nazist de exterminare — opune imaginii a o realitate nudă, descurajantă tocmai prin materialitatea ei dură. De data aceasta, însă, prezența fantasticului trece din-

colo de tehnica spectrelor, introducând prezența fantomatică a unui inger al libertății, chintesență a nostalgiilor celor deținuți. Aparițiile, inexplicabile rațional, ale „ingerului bătrîn” aduc în conflictul realist argumentul forței visului omenesc.

Participarea fantasticului la dezvoltarea conflictului de idei este justificată și de natura ludică a dramei. Ca joc superior, opera dramatică se fundamentează pe un raport complex între convenție și imaginație. Mai cu seamă jocul dramaturgic al ideilor cere o dezvoltare care nu se poate dispensa de nuanțarea imagistică a conflictelor. Într-unul dintre eseurile sale despre „Teoria jocurilor”, Roger Caillois trece printr-o definiție a jocului „regula” și „fiecției”, care „par a fi apărut una din alta”, cu remarcă revelatoare că „activitatea fictivă” în joc este „însoțită de o conștiință specifică, de realitate secundă sau de irealitate pură, în raport cu viața curentă”². Tocmai această „realitate secundă”, resimțită conștient, legitimează pătrunderea fantasticului în jocul literar-teatral. În fond, supusă disciplinei compoziționale realiste, imaginea fantastică sprijină exprimarea originală a relației dintre formă și conținut în dramaturgia contemporană.

² Roger Caillois, *Eseuri despre imaginație*, Editura Univers, 1975, p. 258.

Note

Un studiu fundamental

În seria de „Studii literare” din opera marelui profesor clujean D. Popovici, vede lumina tiparului, după alte două lucrări de referință („Literatura română în epoca „Luminilor” și „Romantismul românesc”), cel mai temeinic studiu, din cîte avem, despre „părintele literaturii române”, Heliade Rădulescu, „Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu” s-a tipărit, inițial, sub egida Institutului de istorie

literară și folclor condus de D. Caracostea, în anul 1935. Uriașul enciclopedist care a dominat zorii culturii române moderne este analizat în toate acțiunile spiritului său, menite să edifice instituții și opere.

Omului de teatru, care privește arta scenică românească în perspectivă istorică, cartea îi este deosebit de utilă, căci este știut rolul lui Heliade la începuturile teatrului muntean, influența sa asupra repertoriului și asupra formării primei generații de actori profesioniști, pe băncile școlii Societății filarmoneice.

Heliade—om de teatru se reliefează cu pregnanță din studiul lui D. Popovici. Despre concepția utilitaristă a lui Heliade privind arta și despre teatru în procesul de educare, despre repertoriul teatrului național, izvorit din credința în funcțiunea socia-

lă a artei, despre studiul „stilului” în programul Școlii filarmonice, precum și despre speciile genului dramatic în gândirea lui Heliade și despre încercările acestuia în drama istorică, avînd ca model traducerea propriei din opera lui Hugo și a lui Schiller, eruditul istoric literar dă prețioase pagini de analiză.

Teoreticianul sublimului în teatru și autorul meditațiilor asupra artistului văzut în toată plenitudinea sa moral-cetățenească își păstrează, în cartea profesorului D. Popovici, dimensiunile grandioase ale sale personalități.

Reintrarea în circuitul cultural a operelor învățatului o datorăm editurii — cu însemnate realizări — „Dacia”, din Cluj-Napoca.

I. N.